

KAPTEINIS MIERVALDIS ĀDAMSONS

Varonības simbola Miervalža Ādamsona piemiņai¹

***Kaut kur aiz Ladogas ir tundra,
kur zeme atkust nespēj.
Tur tekā polārlapsa mundra
un vējš sniega pārslas sēj.
Aug kropli bērzi, sīkas priedes,
un mijas reto zvēru sliedes,
un apkārt saltais stingums klus-
tur Ādamsona kauli dus . . .
Spīd acu dobumi bez kvēles,
kas vienmēr visur kvēli bij,-
tur tundras putniņš lizdu vij.
Un blāzma šūpo staru strēles...
Kāds varoņmūžs tur mūžos grimst,
kas leģendās no jauna dzimst...***

Miervaldis² Ādamsons dzimis 1910.gada 29.jūnijā Krievijā, kur viņa tēvs bija muižas pārvaldnieks. Ģimene, Latvijas sākuma gados atgriezās Latvijā un dzīvoja Rozules pagasta, Rozules dzirnavās.

¹ Fragments no Andreja Ikstena poēmas Marokas Baigais

² Latviešu karavīrs Otrā pasaules kara laikā 11.sējums

Rozulas dzirnavas 1912.gadā³

Beidzis Cēsu ģimnāziju, pēc tās beigšanas iestājas 1928.gadā Latvijas Universitātē Teoloģijas fakultātē, kļūdams arī par vecākās latviešu studentu korporācijas „Lettonia” biedru.

Kas viņu personīgi pazina, tas apbrīvoja viņa personības savdabīgos vaibstus, neliekuļoto draudzību un vīrišķību. Kāds “Coetus” brālis par Miervaldi izsakās: „Atceros Ādamsonu kā sirsnīgu, izpalīdzīgu, satīcīgu un vienmēr dzīvespriecīgu cilvēku. Būdams allaž kustīgs, viņš žilbināja citus ar savu humoru. Bija labs paukotājs un ātrs sitienos. Te parādījās viņa daba, jo viņš bija bezbailīgs, uzņēmīgs un drošsirdīgs.”

Viņa ārieni apraksta vēl kāds cits “Coetus” brālis: „Miervaldis bija vidēja auguma, drukns, ar atlētisku ķermeņa uzbūvi, fiziski spēcīgs un izturīgs. Viņš bija izskatīgs, ar tumši brūniem matiem. Miervaldis bija ļoti aktīvs zēns, liekas pat, ka bija vispopulārākais no fukšiem. Tad viņš pēkšņi pazuda no mūsu vidus. Uzzinājām, ka viņš aizbraucis uz Maroku, iestādamies franču leģionā. Nekad neuzzinājām, kādēļ viņš to darīja. Pagāja daudzi gadi. Pēdējo reizi satiku Miervaldi 1942.gadā Rīgā, Lettonijas komeršā, mazajā Vērmanes dārzā. Viņš toreiz bija vācu armijas formas tērpā. Bija tikpat smaidīgs un dzīvespriecīgs kā senajās dienās. Bija ieguvis vairākus apbalvojumus, kā arī bija vairakkārt ievainots. Izdevās kādu laiciņu ar viņu pasēdēt kopā, klausoties viņa piedzīvojumus. Itin viss grozījās ap karu un tikai ap karu. Arī mūsu tikšanās reizē, neskatoties uz jaunu ievainojumu un ārstēšanās nepieciešamību, viņš vēlējās ātrāk nokļūt frontē. Miervaldis pārmeta ārstiem, kā arī savai priekšniecībai, ka tie negribot viņu laist uz fronti, kaut gan viņš esot pavisam noderīgs frontes kaujām un vēloties turpināt cīņu pret komunistiem.”

Mācību gada vidū Ādamsons studijas pēkšņi pārtrauc un kļūst par matrozi. Ir ziņas, ka tas noticis nelaimīgas mīlestības dēļ. Ar jūras tvaikoni „Evermore” un tirdzniecības kuģi „Kandava” apceļo Āfriku, Dienvidameriku. Krustām šķērsām izbraukā Vidusjūru. Straujais Miervaldis pamanās sarīkot pamatīgu kautiņu Kalē publiskajā namā, nonākot policijas arestā. Pēc incidenta ar kuģa kapteini, kurš nokļūst Marseļas slimnīcā, Ādamsons beidz jūrnieka gaitas.

³<http://www.zudusilatvija.lv/objects/subject/278/?page=7>

Nelegāli pārgājis Beļģijas un Francijas robežu, 1930.gada decembrī viņš ar pieņemtu vārdu Briks Borns iestājas Franču ārzemnieku leģionā, kur paraksta līgumu uz 5 gadiem.

Leģionā Ādamsons dien kavalērijā. Turpmākie gadi paiet sadursmēs ar nemierniekiem Sahārā, Tunisā un it sevišķi Marokā. Dienā jāiztur nepanesams karstums, naktīs ledus aukstums. Jāpierod pie mežonīgās dabas un bīstamajiem ienaidniekiem, kas dunciem, lokiem un bultām bruņoti slēpjas rīsu laukos.

Kādā kaujā viņa vienība bija tik smagi cietusi, ka bija palikuši dzīvi tikai 7 vīri. Viņus no pilnīgas iznīcināšanas bija paglābusi aviācija.

Ādamsons bija apbalvots ar diviem ordeniem par varonību un sasniedzis seržanta dienesta pakāpi. Āfrikas saulē viņa ķermenis bija „nomelnojis”, visa ādas krāsa viņam bija tumši brūna. Ādamsona dienesta biedri nereti ir „baigi tipī”, pat kādreizējie noziedznieki. Nespējot izturēt dzelzaino disciplīnu un pārcilvēcisko piepūli, daudzi no leģiona dezertē vai izdara pašnāvību.

Miervaldis šai laikā turpretim iemanto daiļrunīgo iesauku „Marokas Baigais”. Viņš pacieš visas grūtības.

Cīņu starplaikos Miervaldis apgūst franču, vācu, spāņu un arābu valodas. Vēlāk jau cīnoties Otrajā pasaules karā, viņš bieži atcerēsies Āfrikā pieredzēto, uzdziedot „Divpadsmit vīri uz miroņa lādes un pudele ruma”, savus rotas vīrus draudzīgi dēvējot par „marokāņiem”.

Pēc atgriešanās no Marokas, Miervaldis dzīvoja klusu un kādu laiku izvairījās pat no tuvākajiem draugiem. Latvijā 1937.gadā Marokas Baigajam draud sods par izvairīšanos no karaklausības. Pateicoties krusttēva un Arsenāla priekšnieka pulkveža Kārļa Ādamsona gādībai, no nepatīkšanām izdodas izvairīties. Pēc karadienesta, ko pavada 4.Valmieras kājnieku pulkā, Ādamsons pāris mēnešus nostrādā Latvijas radiofonā par ārzemju ziņu redaktoru. Šis darba viņam pārkā nepatīk, jo tas jāveic noteiktā ritmā un laikā, ko grūti savienot ar Miervalža straujo un impulsīvo raksturu.

Pēc darba radiofonā viņš kā instruktors virsnieka vietnieka dienesta pakāpē turpina dienestu 8.Daugavpils kājnieku pulkā. No ārzemnieku leģiona laikiem Ādamsons mantojis arī pārlietu aizraušanos ar alkoholiskajiem dzērieniem. Pēc kārtējā incidenta, kam seko kautiņš pat ar pulka komandieri, viņš dienestu Latvijas armijā pamet.

Neilgi pirms Latvijas okupācijas Miervaldis piepelnās, strādādams par krāvēju un grāvraci. Kā laukstrādnieks nonāk Rīgas apriņķa Bīriņu pagastā. Te iepazīstas ar Lejasteteru māju saimnieka Siliņa meitu Katrīni, kura drīz kļūst par viņa sievu.

Pēc Vācijas – PSRS kara sākuma 1941.gada 22.jūnijā Miervaldis atsāk karavīra gaitas. Piedalās latviešu partizāņu cīņās pret sarkanarmiešiem pie Raganas un Limbažiem.

1941.gada 28.decembrī virsnieka vietnieks Ādamsons piesakās brīvprātīgi cīņai pret boļševikiem un viņu iedala 26.Tukuma bataljonā. Pēc apmācībām bataljons 1942.gada jūnijā bataljons dodas uz Austrumu fronti. Taču gaidīto kauju vietā viņam nākas pildīt sardžu dienestu un cīnīties ar padomju partizāņiem Ļepeļas un Dņepopetrovskas apkārtnē. 1942.gada maijā Ādamsons kopā ar citiem buršiem noorganizē komeršu, kurā piedalās ne tikai „Lettonia”, bet arī citu korporāciju biedri. Ignorēdams komandiera aizliegumu, Marokas Baigais sagādā pārtiku un dzērienus, bet citi karavīri saziedo tabaku un cigaretes. Svētki notiek kazarmās Dņepras krastā. Nākamajā dienā ukraiņu prese raksta, ka latvieši līdz rītam dziedājuši skaistas studentu dziesmas.

Vēlāk kādā „Lettonia” komeršā Rīgā Ādamsons atteiksies sēdēt pie viena galda ar latviešu drošības palīgvienības komandieri Viktoru Arāju, nosaucot viņu par „mīksto”.

1942.gadā nonāk Minskas apkārtnē, apvidū ap Berezinas upes izteku, apkarot boļševiku partizānus. Šajās kaujās panākumu bija maz, kam vēlāk nāca izskaidrojums – komunistu spiegam Rīgas žīdam Kacam (Kocovam) bija izdevies, nezināmos apstākļos, kļūt par tulkus žandarmērijas radio stacijā Biholnā. Šis spiegs jau iepriekš partizānus

informēja par katru latviešu bataljona paredzēto pasākumu. Spiegs Kacs – Kocovs informēja arī partizānus par katru vietējo iedzīvotāju, kuri sadarbojās ar vāciešiem un kuriem partizāni nežēlīgi atriebās.

Spiegu Kacu – kocovu atklāja Ādamsons. Viņš pārgērbies par krievu zemnieku bija iekļuvis Staļina vārdā nosauktās partizāņu brigādes galvenajā mītnē un 24 stundas nodzīvojis tur kā Maskavas sūtīts emisārs. Tur viņš bija ieguvis daudz slepenu komunistu dokumentu, to starpā arī par kacu – Kocovu.

1942.gadā bataljons apsargāja Baranoviču dzelzceļa staciju, ko bieži postīja boļševiku partizāni. Te Ādamsons, kaprālis Butkus un dižkareivis Pārups izdarīja pārdrošu izlūku gājienu, uzņēma sakarus ar tiem, nodzīvojot divas dienas pie partizāniem, iegūstot vērtīgu informāciju.

Virsnieka vietnieks Ādamsons Austrumu frontē, pirmais no labās.⁴

1943.gada februārī Ādamsons 15 vīru priekšgalā veic sekmīgu reidu pāri Ilmeņa ezeram, uzspridzinot artilērijas bunkuru un pārvedot gūstā Sarkanarmijas virsnieku.

26.Tukuma bataljons pēc latviešu leģiona nodibināšanas, 1943.gada marta beigās, ierodas Krasnoje Selo un tiek ietilpināts 2.latviešu brigādē, 2.pulkā.

Pirmās lielās uguns kristības 2.latviešu brigāde saņem 1943.gada septembra kaujās Volhovā. Tās nenorit arī bez Ādamsona, kas paaugstināts par leitnantu, līdzdalības. Par septembra kaujām Miervaldi Ādamsonu apbalvo ar Dzelzs krusta I šķiru. Kaujās Volhovā tiek smagi ievainots galvā, vienai acij zaudējot redzes spējas.

Kaut cik izārstējies, kreisajai acij neredzot, ar dziļu rētu pāri labajam vaigam Ādamsons atgriežas frontē kā 19.divīzijas 44.grenadieru pulka 6.rotas komandieris. Seko cīņas pie Opočkas un Kudaveras, kur viņu ievaino vēl divas reizes. Nākošais smagais ievainojums seko 1944.gada 3.augustā uz Latgales un Vidzemes robežas, kur Ādamsons ar rotu aizstāv mājas Aizkārkles pie Barkavas.

1944.gada 30.augustā Miervaldi Ādamsonu paaugstina kapteiņa dienesta pakāpē.

⁴ Foto Žurnāls Mājas Viesis U. Neiburgs „Divpadsmit vīri uz miroņa lādes...”

Leitnants Ādamsons pēc apbalvošanas ar Dzelzs krusta I šķiru Volhovā⁵

Pie 19.divīzijas atgriezās Kurzemē 1944.gada novembra beigās, kaut arī atzīts par nederīgu frontes dienestam. Ādamsonam bija stipri bojāta redze. Viņš tomēr kategoriski pieprasa divīzijas komandierim, lai viņu sūta uz fronti. Ievērojot Ādamsona daudzos apbalvojumus, starplaikā arī Vācu krustu zeltā, divīzijas komandieris beidzot padodas un nozīmē viņu par 44.pulka 6.rotas komandieri. Kad iesākās Ziemassvētku kaujas, tad kāvās visi, ieskaitot rakstvežus, pavārus un Marokas Baigais jutās kā paradīzē, pilnīgi savā elementā. Ziemassvētku kaujās Ādamsona 6.rota Lestenē apkārtnē 36 stundas bez pārtraukuma noturas pret ienaidnieka pārspēku pie Vanagu mājām. Viņi atsit visus uzbrukumus. Trīspadsmit reižu Vanagu mājas iet no rokas rokā. Lai Vanagus ieņemtu, bolševiki katru uzbrukumu sagatavoja ar spēcīgu artilērijas uguni. 30.decembrī pēc gūstekņu ziņām, ienaidnieks bija atkal paredzējis uzbrukt Vanagiem. Uz pašu zaudējumiem bolševiki nepiegrieza nekādu vērību. Lai pasargātu mūsu atlikušo dzīvo spēku, 6.rota, sākoties artilērijas ugunij izvēca visus karavīrus no Vanagiem, atstājot tikai novērošanas posteni. Kā bija paredzēts, pēc artilērijas uguns sagatavošanas, ienaidnieka kājnieki iebruka Vanagos. Kapteiņa Ādamsona vīri nekavējoši izdarīja prettriecienu un krievus no mājām izsita. Pie Vanagiem Ādamsonu ievaino septīto reizi. Par kauju nopelniem kapteini Miervaldi Ādamsonu 1945.gada 25.janvārī apbalvo ar Bruņinieku pakāpes Dzelzs krustu.

Arnolds Šinkis savā atmiņu grāmatā Kurzemes cietoksnis par Ādamsonu raksta: „Kapteinis Ādamsons ir slaida auguma kalsens vīrs, allaž apbružātā formas tērpā, apjozies divējiem ieročiem – kaujas pistoli un arābu dunci. Ar pēdējo viņš prot rīkoties tikpat veikli kā cirka mākslinieks. Viņa krūtis grezno vairākas goda zīmes, bet iesarkano, gareno seju rotā dziļa rēta pāri vaigam. Kreisā acs viņam nedzīva, toties labā tik spēcīgi asa, ka kopā ar plānajām, sakniebtajām lūpām piešķir cietu un draudīgu izskatu, kā plēsīgam kalnu ērglim, kas ik mirkli gatavs mesties uz savu upuri.”

Kaprālis Juris Vītiņš atceras, ka 1945.gada martā saticis Marokas Baigo, kurš tad gan vairs nav bijis bezbēdīgais „kara velns”. Nerunājām par bijušo, bet par nākotni, kas mums abiem likās samērā bezcerīga. Tomēr norunājām, kaut abi bijām invalīdi, karot līdz pēdējam.⁶

Nedaudz apārstējies Stendes slimnīcā un izvairījies no evakuācijas uz Vāciju, Miervaldis pieprasa, lai viņu nosūta uz fronti. 1945.gada marta kaujās Blīdenes – Remtes apkārtnē

⁵ Foto no frontes laikraksta Daugavass Vanagi 1943.gads

⁶ Mājas Viesis U. Neiburgs „Divpadsmit vīri uz miroņa lādes...”

Marokas Baigais bruņojies ar neliela kalibra pistoli un vairs labi neredzēdams, aktīvi piedalās leitnanta Piķeļa rotas triecienos.

Vēlreiz ievainots, Ādamsons Liepājas lazareti sasniedz gandrīz neko neredzēdams, savus draugus pazīstot tikai pēc balss.

Rožu laukuma lazaretē Miervaldis nonāk kāda slavena vācu acu ārsta ziņā, kurš apsola viņam atgriezt acu gaismu, ja pacients divas nedēļas gulēs gultā. Tas nu Miervaldim bija grūti paveicams, jo Liepājā draugu netrūka, kas viņu rītos savāca un vēlu vakarā pārveda lazaretē. Tomēr viņš ticis operēts un redze uzlabojusies. Tālāka ārstēšana bijusi paredzēta Vācijā, bet Ādamsons no Kurzemes negribēja šķirties. Iespējams, tāpēc nepiekrīt ar vienu no pēdējām laivām doties pāri Baltijas jūrai uz Zviedriju. Uldis Ģērmanis apraksta epizodi, ko redzējis 1945.gada 8.maijā ceļā uz Liepājas ostu: „Ielas otrā pusē, divu žēlsirdīgo māsiņu balstīts un mazliet līgodamies, bija nostājies slaidis un izskatīgs hauptšturmfirers ar Bruņinieka krustu kaklā. Tagad viss bija galā, bet viņš, spītēdams bargā momenta prasībām un kārtīgu ogo nometis, visā savā bruņiniecisma godībā bija iznācis bezrūpīgā pastaigā Liepājas ielās, divu zelteņu aprūpēts. Pamanījis aizbraucēju pulciņu, viņš salīgojās, izstiepa veselo roku un skaļā balsī iesaucās – tur aiziet tēvijas nodevēji! Gribējās uzkliegt – neāksties, Miervald, met un brauksim! Taču tas laikam būtu briesmīgs apvainojums bezbailīgajam kaujiniekam.”

Arnolds Šinķis par Ādamsonu raksta⁷: „Uz neilgu laiku atstājis kapteini Ādamsonu slimnīcā, virsleitnants Ancāns dodas pie pulkveža Oša, kas apmeties Kūrmājas prospektā. Bijušais 44.grenadieru pulka komandieris pulkvežleitnants Kociņš drūmu seju soļo pa Liepājas ielām un ierauga nākam pretim kapteini Ādamsonu un leitnantu Piķeli. Kurp jūs? Ejam uz latviešu tautas bērēm... Iedaini atbild Ādamsons, un Kociņš redz, ka abi kauju veterāni uztaisījuši krietnu dūšu. Vai bērū šņabis ir līdzī? – joko Kociņš. To dos pēc aprakšanas, atbild Ādamsons.”

Ilgus gadus par Ādamsona tālāko likteni bija dzirdami dažādi nostāsti. Ādamsons pēc kapitulācijas nonāk gūstekņu savākšanas punktā starp Auci un Bēni. Viņš neslēpa savas krievu un citu valodu zināšanas, bija pilnā uniformā. Starp gūstekņiem atradās arī bijušais Latvijas armijas pulkvedis, artilērijas pulka komandieris, tagad ģenerālis Haralds Šulcs, vācu 24.kājnieku divīzijas komandieris.

Bruņinieka krusta kavalieris ģenerālleitnants H. Šulcs Latvijas armijas formā

Daļa 19.divīzijas vīru mēģināja cieši turēties ap Ādamsonu. Vēlāk Ādamsons nonāk vācu karagūstekņu nometnē Šauļos, vēlāk Mončegorskā pie Murmanskas. 1945.gada novembrī viņš kopā ar vairākiem vācu virsniekiem nolemj bēgt uz netālo Somiju. Bēgļiem sagādāti divi cirvji, karavīru pudeles ar ūdeni, arī milti un speķis. Diemžēl viņu nolūku atklāj. Sākotnēji Ādamsonu soda ar desmit dienām karcerī un diviem mēnešiem izolatorā. Nodevības dēļ atklājas, ka viņš ir latvietis, nevis vācietis. Tāpēc viņu kā „PSRS pilsoni” nosūta uz Murmanskas cietumu.

Kā liecina čekas dokumenti, vienīgais, ko Ādamsonam varēja

⁷Arnolds Šinķis Kurzemes cietoksnis Rīga 1997

inkriminēt, bija tas, ka viņš „vairākkārtīgi ar savu rotu vadīja niknas cīņas pret Sarkanās armijas daļām, kurās nogalināti daudzi sarkanarmieši.” Viņa tiesas prāvu iecerēja kā atklātu tiesas sēdi, ko gan vēlāk neatļāva. Daudzo pratināšanu laikā Ādamsons bija izturīgs un atbildēs skops. Pēdējā vārdā paziņoja, ka bijis karavīrs, kas līdz galam pildījis savu pienākumu. 1946.gada 16.maijā Murmanskas garnizona kara tribunāls viņam par „dzimtenes nodevību” piesprieda nāves sodu.

Nav gan skaidrs, kāpēc soda izpilde nenotika Murmanskā. Tieši Līgo vakarā viņš pa etapu caur Ļeņingradu un Tallinu nonāca čekas pagrabos Rīgā, Stabu ielā. Kaujas laukā neuzveikts, 1946.gada 23.augustā Marokas Baigais sagaidīja savu pēdējo lodi, kas izdzēsa viņa dzīvību. Kapa vieta nav zināma, bet tā varētu būt Matīsa kapos kopējā bedrē, kur apraka nošautos čekas upurus.

Kā raksta viņa dzīvesbiedre Katrīne, kas dzīvo ASV, Miervaldis bijis, lai cik tas savādi neizliktos, ļoti maigas dabas cilvēks. Viņa atceras, ka 1944.gada pavasarī ejot abiem Rīgā pa Brīvības bulvāri, apstājoties Miervaldis jūsmojis par Rīgu, teikdams, ka Rīga ir visskaistākā pilsēta un Latvija skaistākā zeme pasaulē un to nevar atdot svešiem. Lielas asaras ritējušas viņam pār vaigiem!

Ādamsons ar sievu Katrīni

Ādamsona ģimene. Kreisajā pusē Miervaldis

Tāpat svarīga viņam bijusi ģimene. Katrīnei bija jāapsola, ka nekad vairs neprecēšoties, ja viņš no kara nepārnāktu un dzīva ar bērniem krieviem rokās nedošoties. Tam viņš atstājis divas rokas granātas.

Par Ādamsonu raksta 19.divīzijas komandiera adjutants virsleitnants Oskars Perro⁸.

Kādu vakaru no grāvjiem piezvana Ādamsons. Vecais esot aicinājis atnākt, un tā, kā ar valodu esot grūtības, vai es nevarētu nākt izskaidroties? Sapratu, ka divīzijas komandierim padomā kāds speciālu uzdevums, kurus ģenerālis vienmēr uzticēja Ādamsonam, jo laika tecējumā izrādījās, ka pēdējais bija dzimis izlūks – aukstasinīgs, drošs, izdomas bagāts un lielisks novērotājs. Ādamsons izlūkošanas iebrukumus veica, tā sakot „ar plīvojošiem karogiem”, turklāt gandrīz vienmēr ar slavējamām sekmēm. Taču visiem bija zināms arī tas, ka šos pasākumus viņš allaž veica krietni vien „iekšēji sagatavojies”.

Tikko biju ieradies štābā Lestenes pilī, pa galvenajām durvīm telpā smagi ieklupa Ādamsons.

⁸ O. Perro Neuzvarēto traģēdija

Lestenes pils 19.divīzijas štāba vieta 1944.gada 1.un 3.lielkaujas laikā⁹

Mani ieraudzījis viņš iesaucās; „Sveiks, tu vecā kraukļu barība!” Uz to atsaucos: „Spriežot pēc tā kā tu pašlaik izskaties, tu esi kraukļu barībai daudz tuvāk nekā es! Tavu seju izcaurumušas tūkstošiem sīku šķembiņu un liekas, ka kāds tevi būtu apstrādājis ar smilšpapīru?” Ādamsons greizi pasmaidīja un noteica: „Nu nomierinies un nepabaidies!”

Vanagu māju drupas

Piemiņas plāksnes atklāšana Vanagu māju drupās 2001.gadā

⁹<http://www.zudusilatvija.lv/objects/object/4855/>

Pie Vanagiem atrastais kaujas liecinieks

44.grenadieru pulka 7.rotas kaprālis V. Rulliņš savā kauju vietā Vanagos 2001.gadā

Pēc Rulliņa vārdiem no šī bunkura Ādamsons vadījis Vanagu māju aizstāvēšanu
X – Vanagu mājas

Ceļš no Vanagiem uz Zvejniekiem. Pa šo lauku no Zvejnieku puses uz Vanagiem uzbruka Sarkanās armijas vienības, lai ieņemtu Vanagus un izietu uz Jāņukroga šaurumu.

Tūdaļ devāmies Štrekenbaha kabinetā. Ģenerālis sēdēja savā krēslā un izskatījās vēsi atturīgs un gausi nosvērts. Īsos vārdos viņš uzdeva Ādamsonam noorganizēt un vadīt izlūkošanas uzbrukumu un saņemt gūstekņus.

Zinot Ādamsona dabu, Štrekenbahs noliecās un mirkli vēlāk viņam rokās parādījās

franču konajaka pudele. To viņš pasniedza Ādamsonam sacīdams: „Pats esmu gājis izlūku patruļās un zinu, kad tad ir no svara klusums. Tāpēc, lai negrabētu kauli, ņemiet palīgā šo pudeli!” Un ģenerālis nobeidza ar šādos gadījumos parasto novēlējumu: „Hals und beinbruh!” Mēs bijām gatavi atstāt divīzijas komandiera kabinetu. Tagad Ādamsons neveikli pasvieda labo roku gaisā un iesaucās: „Lej litrā!”

Es sarāvos, bet kad ģenerālis klusēja, apgriezās un abi ar Ādamsonu izsoļojām ārā. Nezinu, vai Štrekenbahs manīja izaicinājumu, vai nē? Taču man bija skaidrs, ko Ādamsons ar to domāja.

Kā atrast kaujas vietu?

Jābrauc pa Rīgas – Liepājas šoseju līdz apdzīvotai vietai Annenieki, jāpagriežas uz Dobeli. Ceļa Annenieki – Dobeles jābrauc līdz autobusa pieturai Āmari. No ceļa malas var redzēt māju, kurā bija izvietots Sarkanās armijas rotas komandpunkts. Četri kilometri no Anneniekiem Dobeles virzienā ir ceļš pa labi, kurš aizved līdz Ausātas muižai. Šajā vietā var redzēt kaujas pēdas uz vecajām muižas ēkām. No mājām Jukas, kuras atrodas ceļa Annenieki – Dobeles malā ir palikušas tikai drupas, toties var redzēt boļševiku bunkuru vietas.

44.grenadieru pulka 6.rotas ierakumi Bērzupes krastā

Iepretim Āmariem ceļa kreisajā pusē šķērsojot Bērzupi var nokļūt 44.grenadieru pulka pozīcijās, kur labā stāvoklī ir apskatāmi gan 6,7 un 1 rotas ierakumi.

Ausātas

Jukas māju drupas

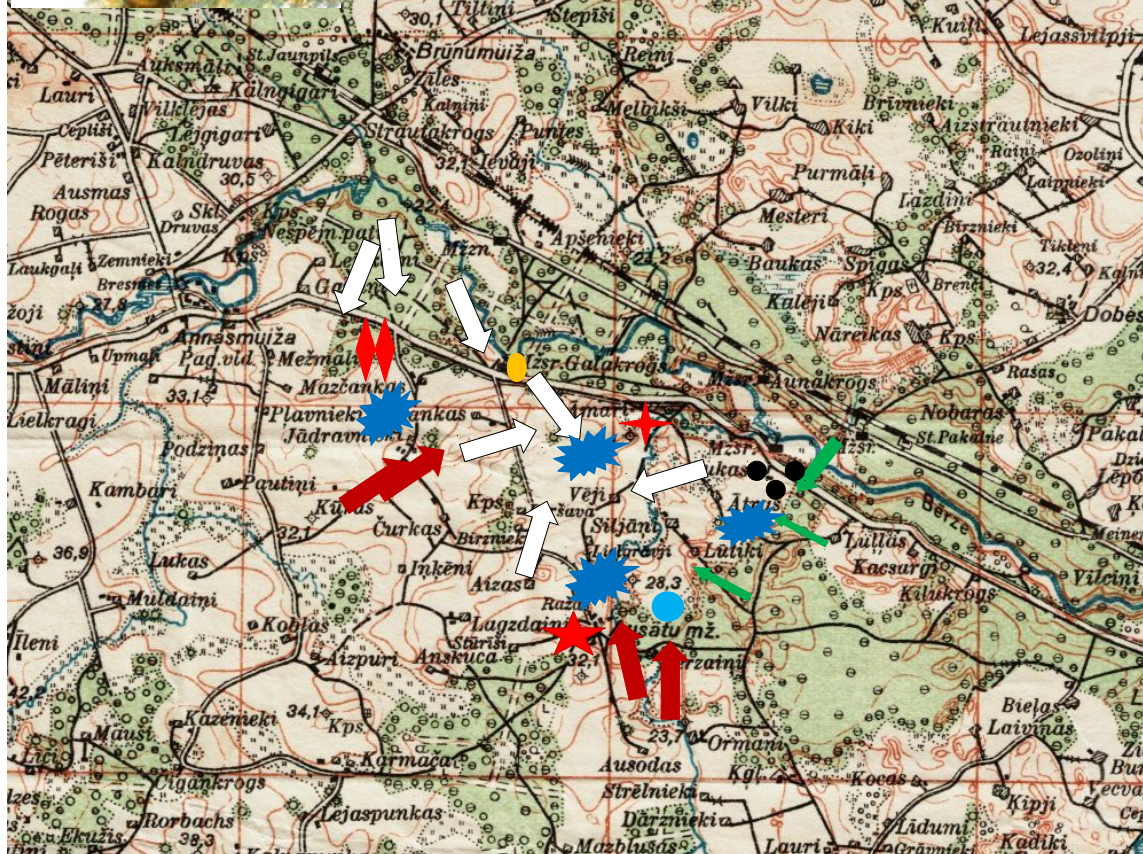

Boļševiku bunkuri pie Jukām

Āmari

1944.gada 4.decembra kapteiņa Ādamsona
44.grenadieru pulka 6.un 7.rotas vadītais reids
boļševiku aizmugurē.

Ausātas – boļševiku bataljona komandpunkts

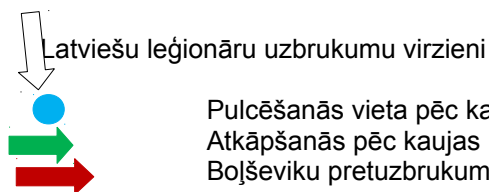
Āmari - boļševiku rotas komandpunkts

Jukas – iznīcinātie boļševiku bunkuri

Boļševiku artilērijas pozīcijas

Sadursmju vietas

Izejas vieta pirms operācijas uzsākšanas

Latviešu leģionāru uzbrukumu virzieni
Pulcēšanās vieta pēc kaujas un pretuzbrukuma atvairīšana
Atkāpšanās pēc kaujas
Boļševiku pretuzbrukuma virzieni

Latviešu leģionārs Alfrēds Puķīte par Ādamsonu¹⁰ - Mana iepazīšanās ar Marokas Baigo patiešām bija baiga. 1944.gada sākumā, tikko no Lugas – Gatčinas telpā notikušajām kaujām, jaunapmācāmie tika pārvesti uz Rīgu, kur tajā laikā formējās 19.divīzija (Krusta kazarmās). Man pašam nezinot biju iedalīts 44.grenadieru pulka 2.bataljonā, Ādamsona rotā. Mēs, no Krievijas atbraukušie, kaut gan pulveri nebijām oduši, uzskatījām sevi par „večiem”, ieņemim tikko jauniesauktajiem. Kamēr pulks formējās, notika apmācības. Man bija palaimējies savainot roku un tā paliku kazarmās. Dienā noskaidrojās, ka tādi slimnieki ir vairāki un daži pat rīdzinieki. Tie bija atraduši, ka kazarmu žogā ir caurums, un jau vairākas reizes netraucēti bez atļaujas bija aizgājuši brīvsolī apskatīt pilsētu.

Ļāvos vilinājumam arī es, izlīdu caur žogu un kopā ar citiem tramvajā aizbraucām līdz pilsētai. Staigājām pa pilsētu, braši sveicinājām virsniekus un visus, kam bija sudrabota uzšuve. Pievakarē gadījās uzdukties uz diviem večiem ar lielām bleķa bļembām pie krūtīm. Mūsējo sveicienus neievērojot, viņi prasīja papīrus, kuru mums nebija un aizveda uz cietumu. Tur sāka skaidrot no kurienes, uz kurieni, līdz beidzot vēlā vakara stundā, aizrežģotā automašīnā, atgādāja mūs atpakaļ kazarmās, lai nodotu rotņika rokās. Tā nu mēs, pāris kanaki gaidījām savējo.

Pēc labas pusstundas tas atdrāzās piesarcis un izskatījās baigi dusmīgs, laikam iztraucēts kāršu spēlē, vai citās karavīru izdarībās. Kā zibens spēriens viņa roka dalīja plauku pēc plaukas mūsu apmulsušajiem vaigiem. Pēc tam tā pati roka sniedzās pretim sveicienam: „Mans vārds ir Miervaldis Ādamsons, es esmu jūsu rotas komandieris. Ar šo uzskatu šo brīvsoļa lietu nokārtotu, nav vērts smērēt zoldbuhu, kas var vilties līdzī visai jūsu karavīra dzīvei. Nu tad būsim draugi!”

Tad nu varējām savu „draugu” labāk apskatīt. Nekas no pierastā virsnieka brašuma viņā nebija – vidusjosta apjosta pavisam pret noteikumiem, brīvi karājās uz pusdibenu noslīdējušais Parabellums (to viņš vēlāk uzsita gaisā). Frenča pirmā poga vaļā, bet pogcaurumā iekārtas rādījās kādas trīs ordeņa lentītes. Pie krūtīm sudraba ievainoto nozīme, tuvcīņas nozīme un I šķiras Dzelzs krusts. Uzpleči rādīja, ka viņam ir leitnanta dienesta pakāpe. Tad viņš ātri apcirtās un aizgāja.

Īsās apmācības laikā pirms došanās uz fronti viņš mūs dzina uz velna paraušanu – gan parasti lamājoties, gan piepalīdzot ar spieķi, kas patiesībā bija taisna nūja. Vienam otram mātes dēliņam „Baigā” apiešanās likās tik baiga, ka tie solījās frontē pirmo lodi laist rotņikam. Tomēr frontē viss mainījās. Mēs redzējām, ka apmācību piepūle vecā kauju vilka vadībā daudzkārt mūs pasargāja kauju briesmās.

Ādamsons kļuva slavens ar saviem izlūku gājieniem Volhovā. Viņu pazina pat pretinieki, kauju starplaikos skaļrunī bieži saucot: „Ādamson, negrabinies, ej mājās!”, zinot, ka Ādams atvelk elpu, kādā sašautā krievu tankā.

Kāds viņš bija cilvēks? Ar to iepazīnos laikā no februāra līdz maijam, kad biju viņa kaujas ziņnesis. Tad dienu un nakts bija jādzīvo ar viņu vienā bunkurā un jāiznēsā viņa pavēles vadiem. Viņam patika iedzert, patika joki. Frontē palaist pakaļu, jeb noraut zobu ar troksni nebija liels grēks. Ādams tādās reizēs iesaucās: „Heil Hitler!”

Samērā mierīgs bija pozīciju laiks Veļikajas krastā. Pie viņa viesojās kaimiņu rotu komandieri, vienreiz arī Butkus. Viņam par godu tika sarīkota štose, lai dabūtu kādu mēli. Pievakarē apskrēju visus vadus, un no katra, pēc Ādamsona aicinājuma prasīju divus brīvprātīgos. Atgriezies bunkurā, dzirdēju, ka Ādams saka rakstvedim, lai no noliktavas sagādā visas zeķes. Kad ieradās brīvprātīgie, Ādamsons lika novilkt visiem zābakus un izdalīja katram pa liekam zeķu pārim. Štosē ies tikai zeķēs, lai uz pavasara pusi

¹⁰ Karakalpa atmiņas par vīrsaiti Ādamsonu

sacietējušais sniegs nečirkstētu un nenodotu gājējus. Katram iedeva arī kārtīgu stoiku šņabi. Es, protams, arī taisījos līdzī, bet Ādamsons mani aiztrieca lāviņā gulēt – ko es jauns nepraša puika maisīšoties pa kājām. Un, ka tas nopietni domāts, nobēra virs manas galvas mašīnpistoles kārtu.

To nakti viņi nocēla divus priekšpostējus. Kā man, pēc tik drošas lietas, sāpēja mana jaunā, nepiedzīvojušī sirds. Un kur nu vēl kauns – kaujas ziņnesis palicis mājās.

Kādu dienu Ādamsons zvina bataljona štābam: „Šeit līnijas pārbaude, lūdzu, pūtiet telefonā,” viņš saka bataljona adjutantam, kādam jaunam leitnantam, kurš Ādamsona balsi nepazīst. Leitnants arī pūš. „Stiprāk, vēl stiprāk, stiprāk!” sauc Ādamsons. Leitnants laikam pūš, ko var, līdz Ādamsons nosaka: „Iepūt man dirsā” un noliek klausuli. Seko garšīgi Ādamsona smiekli.

Kaut kur pie Kudaveras Ādamsonu ievainoja sēžamvietā un viņš teica: „Zini, Kristīnei taisnība. Kad biju pēdējo reizi mājās, viņa nosapņoja, ka dabūšu pa pakaļu, un redzi – viņai taisnība!” Ādamsons bija mānīcīgs. No Kudaveras viņš neļāva sevi vest uz Rīgu, bet palika lauku lazaretē. Kad viņu tomēr gribēja sūtīt, viņš aizmuka grāvjos.

Viendien redzam, Ādamsons klibo, vienā kājā zābaks, otrā galoša, bet padusē otrs zābaks, vēlāk izrādījās citas kājas. Pirms lazaretē atstāšanas viņš izņēmis savu kantīni – smēķus un šņabi. Tos ielicis zābakā. No lazaretē līdz rotai viņu veduši citi karavīri un apmainījuši zābaku.

Ievainotās kājas dēļ viņš kādu laiku nebija spējīgs komandēt rotu ierakumos.

Tas bija 1944.gada beigās, īsi pirms Ziemassvētkiem. Ādamsons atgriezās pulkā pēc veselības atvaļinājuma. Satiku viņu netālu no Jāņukroga. Prieks bija viņu redzēt. Zinot par viņa acs ievainojumu, prasīju, kā ar redzi? „Nu tik traki jau nav – vēl krāsni no skapja atšķirt varu.” Tā viņš aizgāja komandēt rotu. augstāku amatu viņš nevēlējās, Ādamsonam vajadzēja būt puisi vidū. Ādamsons arī teica, ka miera dzīvei nav radīts.

Kaujās ievainotajam Ādamsonam pa priekšu gāja leģenda, ka viņa ķermenī palikušas tik daudz šķembas, ka kompass blakus viņam nerādot pareizo virzienu.

Ādamsons no frontes projām nebrauca, lai gan varēja to darīt. Labi neredzēdams, viņš tomēr gāja līdzī Piķeļa vadam, bruņojies ar pistoli. Tautā, kāpēc viņš to darot, Ādamsons atbildējis, ka tā esot vispatīkamākā laika pavadīšana, krietnu vīru pulkā.

Mums karakalpiem – Miervaldis Ādamsons bija un paliks virsaitis, īsts un reizē neizprotams, kā leģenda.

SS kara ziņotājs Hofmans **Frontes laikraksts LATVIJAS KAREIVIS**

SAKAUTA BOĻŠEVIKU DIVĪZIJA Hauptšturmfīrera Ādamsona rotas uzvara

SS-PK Ir cilvēki, kas šķiet kā dzimuši karavīri. Pie tādiem pieder arī ieroču hauptšturmfīrers Ādamsons, kas dzimis ārpus Latvijas robežām 1910.gada 29.jūnijā. Jau kopš agrām jaunības dienām viņš ir karavīrs ar miesu un dvēseli. Tas sevišķi izpaužas brīdī, kad jāsargā dzimtene pret nāvīgāko ienaidnieku – boļševismu. Jau 1941.gada vasarā hauptšturmfīrers Ādamsons ir frontē. Seko cīņu gadi, kuru gaitās viņu vairakkārt ievaino – viņš ieskaitīts otrajā invaliditātes grupā un nēsā ievainoto zīmi zeltā. Taču tas viņu nekavē atgriezties pie saviem vīriem pirmajās līnijās, lai turpinātu cīņu pret ienaidnieku.

Tuvojas 1944.gada Ziemassvētki. Boļševiki atkal sāk uzbrukumu Kurzemes cietoksni – tas ir jau trešais astoņu nedēļu laikā. Arī Dobeles telpā, kur kāda latviešu pulka rindās cīnās hauptšturmfīrers Ādamsons, uzliesmo nikna kauja. Viņa vadītā rota saņēmusi pavēli noturēt kādu pozīciju, kurai sevišķi liela nozīme visa pulka sektora aizstāvēšanā. Par katru cenu boļševiki mēģina iegūt savās rokās sīkstī aizstāvēto atbalsta punktu. Viens ienaidnieka kājnieku vilnis seko citam, tos atbalsta smagie ieroči – šie vilņi sašķīst pret hauptšturmfīrera Ādamsona vīru nesatricināmo izturību. Trīspadsmit reizes 36 stundu laikā boļševiki triecas pret šo pozīciju. Savus veltīgos pārraušanas mēģinājumus viņi samaksā ar kritušo simtiem, bet hauptšturmfīrers Ādamsons neapmierinās ar sekmīgo aizstāvēšanos vien. Vairakkārt viņš ved savus vīrus enerģiskos prettriecienos un likvidē arī kāda vietēja rakstura iebrukumu, kuru boļševikiem bija izdevies panākt, raidot cīņā 200 vīrus un 5 triecienlielgabalus. Kad niknā cīņa

beidzās ar Ādamsona rotas nepārprotamu uzvaru, izrādās, ka cīņā par šo atbalsta punktu kāda boļševiku divīzija cietusi tik smagi, ka turpmākajā Kurzemes kaujas norisē nevar piedalīties.

Bailes ir visiem, arī man, tikai tās mazina laba apstākļu paziņšana, vai kaujai ritot, tās piemirstas.

Vajag tikai gribēt dzīvot un nebaidīties no nāves, tad jau vienmēr izkulsies.

Kapteinis Miervaldis Ādamsons

Kapteiņa Miervalža Ādamsona personīgā lieta

Krievu armija				62310					
Dienstgrads	Bef.-Dat.	Dienststellung	von	bis	h'amt.	Dienststellung	von	bis	h'amt.
U'Stuf.	1.4.43					Rej.-Führer d. Waffen-SS			
O'Stuf.	29.6.44	Grafen - Ost				Minst. 1.4.43			
Hpt'Stuf.						Druf.			
Stubaf.						Stubaf.			
O'Stubaf.						Drufab.			
Staf.						Staf.			
Obeef.						Obeef.			
Beif.						Leit. H.-Frem. Brig.	1.4.43		
Gruf.									
O'Gruf.									
Joststellen:		Familienstand:		Beruf:		Parteitätigkeit:			
		Ehefrau:		Arbeitgeber:					
		Parteilagenoffizier:		Dolkschule:		höhere Schule			
		Tätigkeit in Partei:		Fach- od. Gew.-Schule		Technikum			
		Religion:		Handelschule		Hochschule			
		A. R.		Sachrichtung:					
		Kinder:		Sprachen:					
		1. 4. 1. 4.		Sühnezeichene:					
		2. 5. 2. 5.		Ahnennachweis:		Lebensdaten:			
		3. 6. 3. 6.							
		Nationalpol. Erziehungsanstalt für Kinder:							

02313

19.Waffen-Gren.Div. der H
(lett.Nr.2)

Reichsführer- H -Personen

Verb. Offiz. u. Offiz. / PA / D. 3

ingang 14. Jan. 1945

Tgl. Nr. 83/45 Ra

Nr. 4419

Vorschlagsliste

für die

Verleihung des "Ritterkreuzes des Eisernen Kreuzes".

Verliehen: 25. 1. 45

Div.Gef.Std., den 2. Januar 1945

Der Kommandeur
der 19.Waffen-Gren.Div. der H
(lett.Nr. 2)

W. K. H. B.

H -Gruppenführer
und Generalleutnant der Waffen- H

An

O.K.H., PA / P5, 1.Staffel

a.d.D.

02314

Zuname: Vorname: Geburts- Dienstgrad: Truppenteil :
(Rufname): Ort: Tag: D.Stellung:

Adamsons Mirvaldis, Rußland, 29. 6. 40 W.-Hsuf. 6./Waffen-Gren.-
Kp.-Chef Rgt.d. 44 (lett.
Nr. 6)

Seit wann in letzter Dienststellung: 15. Dezember 1943

Dienstverhältnis des Vorgeschlagenen: aktiv
(aktiv, Res.-Offz.)

Beruf des Vorgeschlagenen: Berufs-Offz.,
(falls nicht im akt. Dienstverh.)

Friedenstruppenteil des Vorgeschlagenen:
(nur bei aktiven Soldaten)

Diensteintritt: 10. November 1941

Zuständiges Wehrbezirks-Kdo.:
(nur bei Soldaten d.B.)

Rangdienstalter: 30. August 1944

Im gegenwärtigen Kriege verliehene Auszeichnungen:

Ost-Medaille	am	18. 3. 43
E.K.-II. Klasse	"	26. 3. 43
Verw. Abz., Schwarz	"	15. 9. 43
E.K.-I. Klasse	"	21. 9. 43
Inf. St. Abz. St.	"	14. 10. 44
Verw. Abz., Silber	"	12. 4. 44
Verw. Abz., Gold	"	1. 9. 44
Nahkampfsp. Bronze	"	25. 8. 44

Privatanschrift des Vorgeschlagenen Ehefrau: Katrine Adamsons,
bzw. der nächsten Angehörigen: Vielzighuben bei Zittau (9b)
(Ehefrau, Eltern, Geschwister) Nr. 90

Beruf des Vaters: Agronom

Kurze Begründung und Stellungnahme der Zwischenvergesetzten

Am 29.12.44 konnte sich die 6. Kompanie, Waffen-Gren.Rgt.d.W. 44 (lett. Nr.6) im Abschnitt von VANAGI unter Führung des W-Hstuf. A. d. a. m. s. o. n. s. ganz hervorragend bewähren. Nach stundenlangem Trommelfeuer trat der Gegner hier in Stärke von zwei Regimentern zum Angriff an, um den wichtigen Stützpunkt von VANAGI in seine Hand zu bekommen. Innerhalb von 36 Stunden konnte er 13-mal unter hohen blutigen Verlusten abgewiesen werden. Ein in den Nachmittagstunden des 29.12.44 mit fünf Sturmgeschützen und rund 200 Mann erzielter Einbruch konnte gleichfalls unter der hervorragenden persönlichen tapferen Führung des W-Hstuf. A. im sofortigen Gegenstoß bereinigt werden.

Die Seele des gesamten Widerstandes im Stützpunkt VANAGI war W-Hstuf. A., der trotz seiner fünfmaligen Verwundung und zur Versehrtenstufe II gehörig, seine Männer zu unvergleichlichen Taten anspornte und keinen Fuß breit seiner Stellung aufgab. Sturmgeschütze, die der tapferen Besatzung zur Hilfe eilen wollten, kehrten vor dem Stützpunkt um und erklärten, daß nach dem, was sie dort an Artillerie- und Salvengeschützfeuer und feindlichem Bombenhagel gesehen hätten, im Stützpunkt kein Mensch mehr am Leben sein könnte.

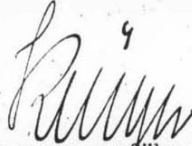
Unvergleichliches Heldentum und einmalig tapferere Leistungen wurden hier von nur wenig Männern gegen einen weit überlegenen Feind, angespornt durch das kämpferische Vorbild und den restlosen Einsatzwillen ihres Kp.-Chefs, W-Hstuf. A. vollbracht.

Der für die gesamten weiteren Verteidigungskämpfe wichtige Stützpunkt, dessen Verlust ein Aufrollen der Front bedeutet und dem Gegner die Möglichkeit zum tiefen Einbruch in das Hauptkampffeld gegeben hätte, wurde hier vereitelt. Die Infanteriekräfte einer russischen Division wurden vor dem Stützpunkt VANAGI praktisch vernichtet oder so restlos zusammengeschlagen, daß sie für einen weiteren Angriffskampf ausfallen.

Stellungnahme des Kommandierenden Generals
VI. SS-Frw. Armee-Korps:

Aus eigenem Entschluß trat er immerwieder zum Gegenstoß an, obwohl der Gegner schon beiderseits an ihm vorbeigestossen waren. Besonders bemerkenswert ist, dass dieser lettische Führer fünf Mal verwundet ist. Ich befürworte den Vorschlag zur Verleihung des Ritterkreuzes des Eisernen Kreuzes für diesen tapferen lettischen Führer ganz besonders.

K.Gef.Stand, den 6. Januar 1944

 SS-Obergruppenführer u.
 General der Waffen - SS

Ieteikums apbalvošanai ar Bruņinieka krustu

Lebenslauf des Waffen-Hauptsturmführers Miervaldis A d a m -
s o n s .

Waffen-Hauptsturmführer Miervaldis Adamsons wurde am 29. Juni 1910 als Sohn eines Gutsverwalters im Kreise Poltawa in Russland geboren. 1927 beendete er an einem lettischen Gymnasium seine Schulbildung und begann anschliessend ein Theologie-Studium. Er musste dieses Studium aus materiellen Gründen abbrechen und erwarb sich bis Ende 1930 seinen Lebensunterhalt als Seemann. 1936 kehrte er aus Frankreich nach Lettland zurück. Er nahm 1937 an einem Lehrgang in der lettischen Armee teil und war dann bei der Informationsabteilung des lettischen Rundfunks tätig. Im Jahre 1938 trat er wieder in die Armee ein, 1939 wurde er als Offiziersstellvertreter entlassen. Während der bolschewistischen Besetzung 1939/41 arbeitete er als Landwirt. Nach Beginn des Krieges gegen die Sowjetunion kämpfte er als lettischer Freischärler in Livland gegen die Bolschewisten. Im Dezember 1941 meldete er sich zur lettischen Schutzmannschaft.

Adamsons wurde am 1.4.1943 von der Schutzmannschaft in die Waffen-SS übernommen und als Waffen-Untersturmführer eingestuft. Er bewies im Einsatz persönliche Tapferkeit und wurde mit dem Eisernen Kreuz I. und II. Klasse ausgezeichnet. Am 21.6.1944 erhielt er als Kompanieführer in einem lettischen SS-Freiwilligen-Grenadier-Regiment seine Beförderung zum Waffen-Obersturmführer.

Jetzt ist Adamsons Kompanie-Chef in der 19. Waffen-Grenadier-Division der SS (lettische Nr. 2). Er wurde am 1. September 1944 zum Waffen-Hauptsturmführer befördert.